

Hamlet – en fortælling fra den virkelige verden

Abstract: Hamlet blev opført i 1602 og opstod efter alt at dømme kort tid før Tycho Brahes død i Prag den 24. oktober 1601. Ingen har relateret dramaet til den danske samtid, for Shakespeare synes at have haft et elendig kendskab til danske forhold generelt. Han henlægger stykket til 'Elsinore' uden omtale af det slot, der dengang netop var blevet bygget i Helsingør. Da den sjællandske købstad hverken har "stejle klinter" eller udsigt til "høje bakker i øst", går man almindeligvis ud fra, at forfatteren aldrig havde været ved Øresund. Alting får imidlertid en mening, hvis man henlægger stykket til Hven og betragter det som en nøglefortælling om opgøret mellem Christian IV og Tycho Brahe i hovedrollerne som Hamlet og Claudius. Under regentskabet regerede astronomen enerådigt over Danmark, men kort efter sin død blev han gjort til nar af en københavnsk professor, der forguede hans ærkefjende Kopernikus. Professoren beundrede også Horats og havde forbindelser til humanister i udlandet. Som Horatio meddeler han, at der er "a piece of him" til stede i verdens berømteste drama.

Min fortælling er et eventyr fra den virkelige verden. Jeg tror selv på, at tingene i det foreliggende tilfælde er sket nøjagtigt, som de er beskrevet i litteraturen, men jeg har fuld forståelse for, at mit eventyr vækker skepsis. Hvis det i den efterfølgende time ikke lykkes mig at overbevise jer om, at der kunne være hold i min vidtløftige teori, må I gerne nøjes med at betragte min historie som en fabel.

Lad os begynde fortællingen på en plads foran Claudius' slot kort før daggry. Publikum ved foreløbig kun, at slottet ligger et eller andet sted i Danmark, for det har ikke læst opførelsesanvisningerne. Bernardo, Marcellus og Horatio har lige set genfærdet, og de har forgæves forsøgt at komme i kontakt med det. Da galer halen, og genfærdet forsvinder uden at sige noget. På det tidspunkt peger Horatio mod øst og siger: "Se, hvor morg'nen nu i jordbrun kofte / går gennem duggen dør i østens højder" / "Look, the morn in russet mantle clad, / walks o'er the dew of yon high eastward hill." (I,1, s. 179). Scenen foregår altså vest for nogle høje bakker, og stedet ligger måske ikke langt fra vandet, for bakkerne er omgivet af en fugtig morgentåge.

Horatio anbefaler, at de alle tre orienterer Hamlet om sagen. Hvis Horatio havde været lidt mindre sludrevorn, havde prinsen aldrig hørt om genfærdet, og der var ikke blevet noget drama ud af den natlige oplevelse.

Den næste scene foregår på Claudius' slot, og det ligger i Elsinore. Det er Hamlet, der benytter denne stedangivelse. Navnet ligner Helsingør, så vi danskere forestiller os umiddelbart, at vi er på Kronborg. Dette slot blev bygget af Frederik II længe før *Hamlets* tilblivelse. Kongen overvejede at kalde det Sophienborg efter sin dronning, mens hun var højgravid med Christian IV, men kort før fødslen ombestemte han sig og påbød, at enhver skulle kalde slottet for Kronborg. Hvis nogen brugte et andet navn, så skulle vedkommende ifølge en kongelig forordning aflevere "en god okse".

Shakespeare slap for at få denne usædvanlige bøde, for Frederik II var i mellem-tiden død og begravet. I hans ligprædiken blev det uden omsvøb sagt, at han døde af druk. Det er et faktum, at han var alkoholiker og ofte faldt af sin hest. Engang røg han i Københavns kanal og var lige ved at drukne. Han blev reddet af Tycho Brahes adoptivfar, men hans livredder døde mærkelig nok selv under ulykken.

Frederik II's ligprædiken blev holdt af Tycho Brahes bedste ven, den danske digter Vedel. De to mænd havde truffet hinanden på Hven to år før Frederik II's død, og dronning Sophie havde også været til stede på øen, men uden sin mand. Den berømte udflugt til Hven skulle kun have været en eftermiddag, men blev på grund af postuleret stormvejr forlænget med to dage. Efter dronningens besøg hos astronomen svirede hovedstaden af onde rygter, og alting blev værre efter besøget, for kongen blev syg. Han hostede og havde åndedrætsproblemer i 15 måneder, inden han døde. Han ligger i dag i Roskilde Domkirke. Hans lig er aldrig blevet undersøgt af en retsmediciner, og man har heller ikke foretaget DNA-prøver for at undersøge, om han virkelig var far til Christian IV. Ifølge det ondsindede rygte havde dronning Sophie engang haft en kærlighedsaffære med den verdensberømte astronom, og hendes besøg på Hven faldt pudsigt nok sammen med 10-årsdagen dels for Christian IV's undfangelse, dels for grundlæggelsen af Uraniborg.

Ved *Hamlets* tilblivelse var Tycho Brahes slot langt mere berømt end Kronborg. Det første Danmarkskort blev trykt af en nederlandsk kartograf et par år før astronomens ankomst til Hven. Den lille øresundsø blev dengang indtegnet anonymt lidt syd for en by, som nederlænderen kaldte "Elsenor". Han skrev navnet uden det centrale 'i' og uden det stumme 'e', som vi finder i *Hamlet*. Det næste kort blev trykt i Tyskland, efter at astronomen havde sat Danmark på verdenskortet. Købstaden hed stadigvæk Elsenor, og den var præsenteret på et af to detaljerede kort over Øresund. Det andet kort viste Hven og omfattede et flot kobberstik med Uraniborg. Der var ingen forstørret gengivelse af Kronborg på kortet over Helsingør. I dag er der bevaret 30 eksemplarer af det tyske tryk på British Museum. I hele Europa vidste man, hvordan Uraniborg så ud, men ingen kendte noget særligt til Kronborg.

De forskellige kort angav ikke, om der lå nogle høje bakker i øst, men vi danskere kan med egne øjne se, at Horatios landskabsbeskrivelse slet ikke passer til Helsingør. Derimod ligger der nogle bakker i Skåne lige over for Hven. De er over 100 meter høje og svarer præcis til udtrykket "eastward hill".

Den efterfølgende nat vender Horatio og Marcellus tilbage med Hamlet, og ingen af Claudius' vagter er denne gang til stede. Prinsen brokker sig over, at der bliver drukket alt for meget i Danmark. Frederik II bekræftede som sagt personligt denne påstand ved at falde af sin hest med regelmæssige mellemrum, og Christian IV gjorde senere alting endnu værre, for man blev tit nødt til at bære ham fra bordet, når der var fest på slottet.

Mellem de to konger havde Danmark ikke noget officielt statsoverhoved i otte år. Regentskabet faldt sammen med Tycho Brahes storhedstid. Han modtog dengang

prominente gæster fra hele Europa, og det vigtigste besøg fandt sted i 1591. Da modtog Tycho Brahe den skotske konge Jakob VI på Hven. Astronomens gæst var gift med kronprinsens storesøster Anna og endte med at blive konge af England under navnet James I. Hans udflugt til Hven kan betragtes som et statsbesøg. Det vides ikke, om der blev drukket umådeholdent ved den lejlighed, men astronomen synes at have haft samme forkærlighed for vin og stærke drikke som hans forgænger og efterfølger på den danske trone.

I *Hamlet* symboliser Tycho Brahe den falske konge Claudius, og derfor må Elsinore svare til Hven. Denne ø ligger ikke langt fra Helsingør, og navnet kan opfattes som en sammentrækning af ”elsewhere in Oresund”, ”Elsinore”.

I *Hamlet* er der kun en anden landskabsbeskrivelse. Den forekommer i den omtalte nattescene. Genfærdet dukker op på terrassen af en befæstning og vinker til Hamlet. Da advarer Horatio prinsen mod at følge med genfærdet og minder ham om ”klinten, der luder på sin fod over havet”, ”the dreadful summit of the cliff / that beetles o’er his base into the sea” (I,4,69). Publikum får her en bekræftelse på, at dramaet foregår ved havet, men også at slottet ikke er Kronborg. Selv på det trykte kort over Helsingør kan enhver se, at der ikke er nogen høj klint ved denne købstad.

Det er der til gengæld hele vejen rundt om Hven. Nogle steder, især ved vestkysten, er de stejle klinter livsfarlige. På de kort over Hven, som Tycho Brahe selv udgav, havde han placeret fire sagnslotte. De hed Sønderborg, Nordborg, Hammershøj og Karlshøj, og de var opkaldt efter fire konkrete slotte på fire danske øer. Sønderborg og Nordborg ligger på Als, Karlshøj og Hammershøj var hentydninger til Kalø Slot ved Ebeltoft og Hammershus på Bornholm. Med de fire sagnslotte tilkendegav astronomen over for sine landsmænd, at han på sit lille len herskede over hele riget. Genfærdet dukker sikkert op ved Sønderborg, for dette sagnslot ligger ved den højeste af Hvens klinter.

I 1603 omfortolkede en af Tycho Brahes fjender navnet Sønderborg. I et lille eventyr om Hven benyttede han et ’y’ i stedet for et ’ø’. Sønderborg blev således til ’syndernes borg’. Den ondskabsfulde fjende antydede, at astronom var en synder, men det var han også selv og endda i langt højere grad. Han var nemlig morder og har kun en undskyldning. Han var en enestående kunstner og var som sådan hævet over almindelig lov og moral, i det mindste i mine personlige øjne. Vi skal lære ham nærmere at kende. Han påstod, at han var født på Hven, og kaldte sig Venusin som en hyldest til sin fødeø. Tilnavnet var samtidig en hyldest til planeten Venus og romernes kærligheds- og skønhedsgudinde af samme navn.

Tycho Brahe gav ham et andet tilnavn og kaldte ham Merkur. Dette navn betegner gudernes budbringer og en anden planet, men også et farligt grundstof. Kviksølv kan i visse forbindelser være dødbringende og er i høj koncentration blevet påvist i hår og skæg fra Tycho Brahes grav i Prag. Der eksisterer faktisk en sammenhæng mellem Venusins tilnavn og giftstoffet. Kviksølv blev samtidig benyttet til et andet mord ifølge offeret selv. Lad os høre, hvordan genfærdet beskriver sin egen død: ”Da

jeg sov i haven, / som det ja var min vane efter middag, / da sneg din onkel sig ind på mit fristed / med et glas helvedsaft af bulmeurter / og hændte det spedalskhedsbryg i øret / på mig, som sov: de dråber er så fjendske / mod menneskeblod, at de, som var de kviksølv, / lynhurtigt jager gennem kroppens porte, gyder / og gennemkærner tyndt, sundt blod til skorper, / som syredryp i mælk gi'r ost. Sådan med mig." (I,5,59-70).

Bulmeurt hedder 'henbane' på engelsk og er rent faktisk giftigt. Genfærdet siger imidlertid ikke 'henbane', men 'hebona' eller 'hebanon', og det har foranlediget forskningen til at formode, at Shakespeare i virkeligheden citerer Marlowe's *Jew of Malta*. Her præsenteres saft fra ibenholt (*juice of hebon*) som en farlig gift. Forskningen har overset, at *hebanon* bliver sammenlignet med *quicksilver*. Den gamle konge antyder dermed, at han blev forgivet med kviksølv. Hvis han skal relateres til den danske samtid, kan han kun repræsentere Frederik II. Man kunne så let som ingenting undersøge, om den historiske konge døde af kviksølvforgiftning, men det forudsætter en tilladelse fra tre instanser: menighedsrådet i Roskilde, Nationalmuseet og Hendes Majestæt Dronningen.

På grund af de to landskabsbeskrivelser formodes det almindeligvis, at Shakespeare ikke havde noget personligt kendskab til Øresund og at han blot kendte Saxos latinske sagn gennem den franske oversættelse. Hamlet blev opført i 1602, men sagnet nåede allerede til England i 1589. *Ur-Hamlet* opstod således samtidig med, at Christian IV's storesøster Anna blev gift med den skotske konge. Hendes fars mistænkelige død året før udløste åbenbart rygter om mord, og de nåede hurtigt over til London. Frederik II's tidlige død forklarer imidlertid ikke, hvorfor sagnet blev omarbejdet i 1601, heller ikke, hvorfor netop Shakespeares version fik så stor succes, at den i dag kan betragtes som verdens største drama nogensinde. Den udviklede historie om genfærdet og prinsens simulerede galskab er ganske vist spændende, men egentlig ikke særlig dramatisk. Mellem første og sidste akt er der kun et lig på scenen, og et utal af replikker er (med forlov) det rene volapyk. Selv det berømte spørgsmål "To Be or not To Be" giver ingen umiddelbar mening. Det er endda grammatisk ukorrekt, for der mangler et subjektsprædikat.

I 2008 udkom der en kriminalroman om Tycho Brahe, *Manden på tapetet*. Gymnasielæreren Julius Mendel finder ved detektivarbejde ud af, at astronomen er far til Shakespeare og at det engelske drama er et selvportræt. Hamlet spekulerer ifølge Mendel på, om han er søn af Tycho Brahe eller ej, og citatet henviser til første og sidste bogstav i astronomens fornavn og efternavn. Det bliver til "Tycho Brahe or not Tycho Brahe", hvis man udfylder de to ord med de underforståede midtbogstaver.

Analysen af citatet er korrekt bortset fra, at Hamlet ikke symboliserer Shakespeare, men Christian IV. På grund af de ondsindede rygter, dronning Sophies mistænkelige besøg på Hven og Frederik II's endnu mere mistænkelige død spekulerede den unge konge på, om han var søn af sin officielle far eller af Tycho Brahe. Hamlets identitetsproblem går som en rød tråd gennem hele dramaet. Hvis Christian IV var

astronomens søn, havde han ikke kun et identitetsproblem, men også et legitimitetsproblem, for som uægte barn, som ”horeunge”, havde han intet krav på tronen.

Tycho Brahe boede og herskede enevældigt på Hven i 20 år, men efter Christian IV's tronbestigelse forandrede situationen sig drastisk. Astronomen blev beskyldt for alskens forbrydelser og for usædelig omgang med en unævnt samleverske. Han måtte i al hast flygte fra Danmark sammen med sin familie. Han havde fået seks børn med en skånsk bondepige ved navn Christine, og det formodes, at det var hende, der blev hentydet til i anklageskriftet, men det kan også have været enkedronning Sophie. Efter Frederik II's død begyndte Christian IV's mor at blande sig i politik, men blev hurtigt forvist til et indre eksil og tilbragte næsten 40 år på Falster.

I Tyskland tog Tycho Brahe afsked med Danmark og sammenlignede sit fædreland med en utaknemmelig elskerinde. På et portræt skrev han, at han glædede sig over at have genvundet friheden efter et mangeårigt eksil i Danmark. I breve og digte talte han om ”sit” Tyskland og takkede den tyske kejser for at have givet ham et nyt fædreland. Astronomen var danskfødt, men døde ikke som dansker. Derfor kan vi ikke længere uden videre betegne ham som vores landsmand. Det er mindre problematisk at kalde ham en skåning, for han elskede fortsat Skåne efter afskeden med den utaknemmelige Dania.

Den 13. oktober 1601 blev Tycho Brahe inviteret til middag hos en bøhmisk baron, og han blev ledsaget hen til paladset af en tysk diplomat. Under middagen blev han pludselig syg og led i 11 dage af urinproblemer. Han døde i sin egen bolig og fik en overdådig begravelse. Diplomaten gik lige bag ved kisten ved siden af den svenske greve Erik Brahe. Han dukkede op i Prag fem måneder før det pludselige dødsfald og var så fjernt beslægtet med astronomen, at de aldrig havde truffet hinanden før. Diplomaten og greven var efter alt at dømme Danmarks lejemorere.

Graven blev genåbnet i 1901, og man udtog dengang nogle hår- og skægprøver. De blev undersøgt for et par år siden, og man kunne gentagne gange påvise en høj kviksølvkoncentration. Den almindelige teori går på, at Tycho Brahe fremstillede en kviksølvholdig eliksir mod sine urinproblemer og at han ved uagtsomhed kom til at overdosere sin egen medicin. Tycho Brahes assistent Johannes Kepler er også blevet mistænkt, men det vigtigste spor førte direkte mod København.

Inden vi kommer ind på den københavnske hypotese, skal der nævnes en astronomisk *Hamlet*-fortolkning. Amerikaneren Peter Usher har i 15 år forsvaret den teori, at *Hamlet* er en kosmologisk allegori over kampen mellem to modsatte verdenssystemer: den gamle geocentrisme med Jorden i centrum og den moderne heliocentrisme med Solen i centrum.

Det geocentriske verdenssystem kaldes også det ptolemæiske verdenssystem efter Claudius Ptolemæus. Han er repræsenteret ved den falske konge, for Claudius har fået hans fornavn. Hos Saxo hedder tronraneren Fengo. Tycho Brahe holdt for sit vedkommende fast ved geocentrismen og gjorde nar af dem, der påstod, at vi ikke stod på fast grund. Skåningen var på dette punkt velset af både protestanter og kato-

likker. Fra gejstlig side henviste man dogmatisk til Biblen, og her stod der udtrykkelig, at Solen bevægede sig. Alt andet var kætteri.

Tre år før Tycho Brahes fødsel havde en polak vovet at påstå det modsatte. I 1543 udgav Kopernikus sin revolutionære bog *De revolutionibus orbium cælestium*. Titlen kan oversættes med 'Om himmellegemernes bevægelser', men den antyder samtidig, at der var tale om en revolution. Det samme gør Hamlet. I graverscenen siger han, at "der er vendt op og ned på tingene", men i originalteksten refererer han til Kopernikus: "Here's a fine revolution" (V,1,85, s. 175).

Tycho Brahe var den sidste store geocentrist, og Kopernikus havde dengang kun meget få officielle tilhængere. En af dem var englænder og havde ifølge Usher nær tilknytning til Shakespeare. Thomas Digges var den førende engelske heliocentrist og forsvarede som den første i verden den teori, at universet var uendeligt. Digges voksede op hos filosofen John Dee, og han var også heliocentrist. Dee er dog især kendt som ophavsmand til hermetismen, og den placerer Hermes i centrum af alting. Hermes er det græske navn for Merkur, så den danske Merkur var en helt naturlig tilhænger af hermetismen. Det var Tycho Brahe af andre grunde også, og han stod i personlig forbindelse til de to engelske heliocentrister.

I Skandinavien var der dengang kun en kopernikaner. Det var Venusin. Han havde studeret i Wittenberg og havde her mødt en af de få daværende heliocentrister Valentin Otho. Denne tyske professor ejede originalhåndskriftet til Kopernikus' værk og viste det utvivlsomt frem til sin danske discipel.

I sin teori opererer Usher med flere forskellige verdenssystemer og identificerer Tycho Brahe med Rosencrantz. Amerikaneren betragter dramaets slutscene som en allegori over heliocentrismens sejr. Geocentrismens hovedrepræsentanter Rosencrantz og Claudius dør, og Fortinbras kommer omsider frem på scenen efter et mystisk felttog til Polen. Ifølge Usher har han her besøgt polakken Kopernikus' grav og er blevet omvendt til den nye filosofi. I flere tvetydige sætninger spørger Kopernikus i *Hamlet*. I første scene taler Bernardo om en ny stjerne "westward from the pole". Det betyder ikke kun vest for Nordstjernen, men også vest for polakken. Den nye stjerne, som Tycho Brahe skrev sin berømte bog om, blev først iagttaget i Wittenberg, og den by ligger vest for Polen. I *Hamlet* er Wittenberg heliocentrismens højborg, og det var her, Venusins astronomiske omvendelse fandt sted.

Der vides intet sikkert om Venusins ungdomsår. Han hed Jon Jakobsen og voksede op i Landskrona som ægte eller uægte søn af den lokale sognepræst og dennes kone. Hun hed Gertrud ligesom Hamlets mor. Venusin fik optagelse på Frederik II's kostskole, men han forlod Danmark få uger efter Christian IV's fødsel. Ved universitetet i Rostock kaldte han sig Coronensis. Dette tilnavn hentyder umiddelbart til Landskrona, men kan også opfattes som et krav om tilknytning til kongehuset. I givet fald var Venusin Frederik II's uægte søn og blev sendt ud af landet, da kongen fik en officiel tronarving.

Efter syv års ukendt vandring gennem Europa kom Venusin tilbage til Danmark: Han var sognepræst i 16 år, først i Herfølge, senere ved Helligåndskirken i København. Han var samtidig digter og i det hele taget meget kontroversiel. Han ville indføre et 'å' i det danske alfabet og var modstander af hekseforfølgelse og djævlueddrielse, men hans reformbestrebelse var alt for moderne for datiden. Efter en dåb uden eksorcisme var han lige ved at blive afskediget. Han holdt bagefter lavere profil og placerede alt sit håb om forandring i Tycho Brahes person. I et hyldestdigt beskrev han skåningens bryllup mod astronomiens muse Urania og forklarede, at Jupiter optog Tycho Brahe i Olympien som sin svigersøn.

I 1595 forsøgte Venusin at udgive en traktat om fri tænkning, men den blev censureret og sandsynligvis tilintetgjort af universitetets professorer. Efterfølgende opgav sognepræsten sit tilnavn Coronensis og kaldte sig fremover Venusin. Det nye tilnavn var ikke kun en hyldest til Hven og Venus, men også til Horats. Den romerske digter var født i Venusia og påberåbte sig en stamfader ved navn Venusinus. Denne sagnfigur var engang soldat, men valgte en dag at smide sit sværd væk for i stedet at kæmpe for sine idealer med sin griffel. Danmarks Horats traf samme beslutning efter censuren. Han skiftede til en ny kampmetode og udviklede en tvetydig skrivestil. De fleste af hans hyldestdigte er i virkeligheden knivskarpe satirer. Efter censuren bar han systematisk en maske og skrev generelt under pseudonym.

Et af hans pseudonymer var Horatio. I 2008 fortolkede den danske musikolog Arne Keller for første gang Hamlets ven og rådgiver som en repræsentant for Venusin. Denne fortolkning bekræftes af adskillige små hentydninger. Venusin studerede for det første i Wittenberg ligesom Horatio, men der var der mange andre danskere, der gjorde. Det afgørende argument for Kellers hypotese er, at Venusin på en eller anden måde fungerede som Shakespeares informator. Det var Venusin, der gav den engelske digter de nøjagtige landskabsforklaringer, men også meget mere. Det er nemlig Venusin alias Horatio, der fortæller hele historien.

I slutscenen beder den døende Hamlet sin ven om at fortælle hele verden, hvad der virkelig skete, og det er netop, hvad Venusin gjorde med Shakespeare som forlænget griffel eller forlænget gåsefjer. I første scene spørger Bernardo, om Horatio er til stede. Da rækker Horatio hånden frem og svarer gådefuldt: "A piece of him". Dette stykke af Horatio alias Venusin er helt konkret *Hamlet*. Den danske Horats er ikke til stede på den engelske scene, kun hans teaterstykke.

Horatio præsenterer sig forinden over for Francisco sammen med sin dobbeltgænger Marcellus som "friends to this ground", ordret 'venner af denne jord'. Hvis Elsinore svarer til Hven, betyder Horatios svar, at han og Marcellus er født på den berømte øresundsø. At første stavelse i Venusin og i den danske oversættelse af "friends" er den samme (ven), er nok heller ikke nogen tilfældighed. Marcellus er et andet af Venusins kodenavne. En kontroversiel italiensk renæssancedigter brugte Marcellus som pseudonym, og han blev censureret. Der er mange andre lighedspunk-

ter mellem den italienske digter og Venusin, og de nysgerrige kan læse mere om det i min bog.

Hamlet kan fortolkes som en nøglefortælling om den danske samtid, men det forholder sig ikke sådan, at hver figur svarer til en bestemt historisk person. Venusin har eksempelvis to repræsentanter, og de svarer til de to faser i hans liv. Marcellus repræsenterer Venusins ældre periode, hvor han var tilhænger af Tycho Brahe, Horatio hans yngre periode, hvor han kæmpede med sin griffel.

Claudius er mere entydig, selv om han har en norsk dobbeltgænger ved navn Norway. Som bekendt mistede Tycho Brahe sin næsetip under en duel og blev derfor udsat for spot af sine fjender. En af dem var Venusin, en anden Christian IV. Efter mordet på Polonius spørger Claudius prinsen, hvor han har gemt liget, og Hamlet svarer: "you shall nose him as you go up the stairs" (IV,3, s. 226). Hamlet kunne have sagt "smell him", men han bruger bevidst det usædvanlige verbum "nose" som hentydning til den manglende næse.

Graverscenen markerer en vending i stykket. På et tidspunkt dukker der et kranie op af jorden, og graveren forklarer, at det tilhørte en garver. Hamlet får at vide, at man kan ligge i jorden i otte år, før man rådner, ni, hvis man er garver: "a tanner will last you nine year" (V,1, s. 274). Ordene 'lie' og 'earth' er tvetydige, så replikken kan også betyde, at en garver kan lyve i ni år om Jordkloden. De otte år svarer til regentskabet, hvor Tycho Brahe var uofficiel konge af Danmark. Han regerede dog i virkeligheden i ni år, for han gav først afkald på sin usynlige trone et år efter Christian IV's tronbestigelse. Den seje garver er Tycho Brahe, og kraniet henviser til astronomens snarlige død.

I samme scene står Hamlet på et andet tidspunkt med et andet kranie i sin hånd. Graveren siger, at det engang tilhørte kongens nar Yorick. Det er netop den rolle, prinsen har spillet de foregående akter. Yorick er altså Hamlet, men navnet står i genitiv: "This same skull, sir, was, sir, Yorick's skull" (V,1,s. 274). Hamlet er et teaterstykke, der blev hørt, så denne udtalelse kan opfattes som: "dette kranie var dit, du konge", "this skull was you rex' skull". Graveren forklarer derefter, at kraniet har ligget i jorden i nøjagtig 23 år. Det var netop Christian IV's alder i 1600.

I februar samme år blev Giordano Bruno henrettet i Rom. Han var Europas største kopernikaner og havde siddet fængslet i syv år. Forinden havde han opholdt sig i Genève og Frankrig, og denne periode falder sammen med Venusins "lost years". Efter Frankrig tilbragte Bruno tre år i England. Han underviste endelig et stykke tid i Wittenberg, inden han blev anholdt. Hans henrettelse udløste en naturlig hævnlyst blandt hans tilhængere. En af dem var som sagt Venusin.

Et par uger efter italienerens død blev fysikprofessor Anders Krag syg i København. Han døde i juni 1600 efter nogle uheldige laboratorieforsøg, og Venusin blev på kongelig anbefaling udnævnt til hans efterfølger. Den kontroversielle sognepræst fik samtidig tildelt rektorboligen med tilhørende urtehave, selv om universitetets rektor protesterede til kongen. I løbet af sommeren flyttede Venusin fra sin præstegård

til rektorboligen på Studiegården. Samtidig skrev han flittigt breve til sine venner. Et af brevene var efter alt at dømme stilet til Shakespeare og må have indeholdt et temmelig udførligt udkast til *Hamlet*. Det blev muligvis sendt til London via Christian IV's personlige lutspiller John Dowland. Han fungerede som spion for England og var en af Nordeuropas få katolikker. Selv om Venusin var protestantisk sognepræst i 16 år, havde han stor sympati for katolikerne. I en rapport til Rom skrev en norsk jesuit ved Venusins udnævnelse til fysikprofessor, at paven nu havde fået en støtte på Københavns Universitet. I 1602 indrømmede Venusin åbenlyst, at han havde omgang med jesuitter, og ifølge dugfriske fund var Shakespeare også katolik. I sine tabte år befandt han sig i hvert fald med sikkerhed i Rom.

Shakespeare og Venusin blev enige om at rette deres hævn mod Tycho Brahe, for han var den forhadte geocentrismes vigtigste repræsentant. *Hamlet* handler om mordet på astronomen og indeholder faktisk en tilståelse. I sluts scenen bliver Claudius omsider myrdet af Hamlet, og det sker ifølge Laertes med en gift, som han selv har brygget (V,2, s. 306). Det må altså være den kviksølvagtige bulmeurt, der blev brugt mod den gamle konge. Med andre ord bliver Claudius forgivet af Hamlet med kviksølv. Giften fungerer af scenemæssige grunde lidt hurtigere i dramaet end i virkeligheden. Sluts scenen er en allegorisk beskrivelse af det kommende mord, som Christian IV begik med Venusin og et par andre håndlangeres hjælp. Venusin sad i overført betydning som Merkur i spidsen af kongens kårde.

Tycho Brahe blev myrdet den 24. oktober 1601 få måneder efter *Hamlets* formodede førsteopførelse. Dramaet annoncerer den kommende forbrydelse og indeholder en nøjagtig angivelse af sted og tid. I stykkets centrale scene lader prinsen et skuespil opføre foran Claudius og resten af hoffet. Han kalder det *Musefælden*. Umiddelbart ser det ud, som om det handler om mordet på den gamle konge, men Hamlet har ændret et par småting og røber til sidst, at morderen ikke er kongens bror, men hans nevø. Det betyder, at *Musefælden* i virkeligheden handler om det mord, som prinsen begår i dramaets sluts scene. Hamlet er jo officielt Claudius' nevø. Prinsen forklarer, at mordet finder sted i Wien. Originaltekstens 'Vienna' minder i høj grad om Hvens latinske navn Hvenna. I 1601 opfattede Tycho Brahe sit bøhmiske palads som sit nye Uraniborg, og Prag var samtidig kejserens nye hovedstad. Hans forgængere plejede at residere i Wien. *Musefældens* mord finder altså sted i Prag, på en gang det nye Hven og det nye Wien.

Hvis morderen er nevøen, så er offeret onklen, dvs. Claudius. Skuespillets konge forklarer lige før mordet, at han har været gift med dronningen i 30 gange 12 måneder og 30 dage. Hvis vi regner på det, opnår vi 10.661 dage eller 29 år og 69 dage. Kongen og dronningen symboliserer Tycho Brahe og enkedronning Sophie, og dramaet handler om deres umoralske bryllup, så spørgsmålet er i litterær henseende kun, hvornår deres kærlighedsforhold begyndte. Hvis vi tager dronningens vielsesdato som udgangspunkt og tilføjer 29 år og 69 dage, så kommer vi netop til oktober 1601. I *Hamlet* annoncerer Venusin med andre ord, at Tycho Brahe vil blive myrdet i

Prag i oktober 1601 og at mordet vil blive begået af Christian IV med ham selv som gift. Den 24. oktober bredte Merkur sig som kviksølv i den krop, som han på én gang elskede og hadede.

Hamlet er ikke kun en ærlig tilståelse, men også et offentligt forsvarsskrift. Claudius har jo myrdet den gamle konge, tilranet sig magten og planlægger flere attentater mod Hamlet. Prinsen bliver sendt til England med en mordordre, og han bliver udfordret i duel med en forgiftet kårde. Med *Hamlet* antyder Venusin, at Tycho Brahe planlagde et attentat mod Christian IV. Den unge konge troede naivt på Venusins bagtalelse og vidste, at Henrik III lige var blevet snigmyrdet i Frankrig.

Detaljerne i den konkrete udførelse af mordet på Tycho Brahe må vi forbigå, for det hele er ekstremt kompliceret. Christian IV's farbror lokkede Erik Brahe til Prag og tvang ham til at blive morder. Den svenske greve havde forfærdelige samvittighedskvaler med det beskidte job og fortæller det hele i en kodet dagbog.

Hamlet er ikke det eneste bevis på, at Tycho Brahe blev myrdet på dansk foranledning. Venusin tilstod også mordet i et andet værk, der var langt mere intimt end det engelske drama. I 1601 sendte han et håndskrevet digt til Prag og advarede astronomen mod "det lumske kviksølv". Digtet er udformet som et kærlighedsbrev sendt fra Urania til Titan alias Tycho Brahe, og digtet ender med en afskedshilsen. Ved at antage en kvindelig identitet tilkendegav Venusin, at han engang havde elsket Tycho Brahe. Hans forhold til Christian IV var mindst lige så tvetydigt. Dengang havde den unge konge endnu ingen elskerinder, men kom til gengæld ofte på besøg hos den karismatiske fysikprofessor i hans rektorbolig på Studiegården. Det må nærmest anses som et faktum, at de to mænd ved disse møder aftalte mord, men måske var forholdet mellem dem samtidig lidt mere intimt. Horatios forhold til Hamlet er i hvert fald uklart, og Rosenkrantz hentyder uden omsvøb til prinsens homoseksualitet. Hamlet protesterer, men måtte alligevel posthumt finde sig i at blive spillet af en kvinde. I 1900 blev han spillet af Sarah Bernard i en stumfilm. Det vides ikke noget om Venusins seksualitet, men han antog gerne en kvindelig identitet i sine digte, og han bærer det mest kvindelige navn af alle danske humanister nogensinde.

Efter mordet indkaldte han som fysikprofessor hele universitetet til en højtidelig tale. Kongen var også til stede, og der blev opført et teaterstykke om en bonde, der forvandlede sig. Stykket er ikke bevaret, men det var sikkert selvbiografisk og endte bestemt anderledes end *Jeppes på Bjerget*. Efter stykket tog Venusin ordet, roste Kopernikus til skyerne og gjorde nar af en gammel ven, der ikke troede på Jordens omdrejning. Den 13. juli 1602 introniserede den nye fysikprofessor i al offentlighed Solen i centrum af universet. Danmark er det første land i verden, der officielt gik over til det moderne verdenssystem.

Det var Venusins mening, at den videnskabelige revolution skulle følges op af en politisk omvæltning. Han var inderst inde republikaner og tilhænger af kongemord, men ikke anarkist. Kongemordet i Frankrig havde ikke medført nogen foran-

dring, og Brutus' republikanske oprør var ligeledes endt som en fiasko. Det ved vi også fra Shakespeare.

I 1603 skrev Venusin *Den Hvenske Krønike*. Dette lille danske eventyr var humanistens politiske manifest og testamente. *Den Hvenske Krønike* foregår samme sted som *Hamlet*, men nu helt officielt. På Hven strides nogle onde kæmper om magten og en tryllenøgle. Kampen ender med en folkelig revolution, og den sidste kæmpe bliver dræbt af den undertrykte befolkning. Eventyret beskriver forfatterens drøm om frihed og demokrati og kan betragtes som en epilog til det engelske drama. I slutsce- nen bliver Fortinbras udpeget af den døende prins til sin efterfølger, men vi får ingen forklaring på, hvilken statsform denne gådefulde nordmand indfører. I henhold til det halvfranske navn må Fortinbras være manden med den stærke arm, og måske er han beslægtet med Horatio. De har i hvert fald et par bogstaver til fælles.

I begyndelsen af Christian IV's regeringsperiode styrede Venusin Danmark som kongens grå eminence, og hans magt kulminerede i en Englandsrejse. I 1606 sejlede kongen til London for at besøge sin storesøster. Hun ar lige blevet dronning af Eng- land. Christian IV inviterede sin professor og personlige hofpoet med på rejsen, og Venusin fik tilbud om optagelse i den engelske adel af James I, Tycho Brahes gamle gæst. Den beskedne professor afslog tilbuddet og sejlede med tilbage til København, men her havde hans mange fjender i mellemtiden lagt fælder for ham. Venusins sym- bolske regeringsperiode endte i januar 1608. Da forsvandt han pludselig fra Jordens overflade. Hans fjender påstod, at djævlén havde taget ham, og de sammenlignede ham med Faust. Måske havde Venusin virkelig indgået en pagt med djævlén, måske ikke.

Nøgledatoer

1543	Kopernikus: <i>De revolutionibus orbium cælestium</i>
14.12.1546	Tycho Brahe fødes i Knudstrup, Skåne
1559	Frederik II bestiger tronen
1566	Tycho Brahe mister sin næse i duel i Rostock
20.07.1572	Frederik II gifter sig med Sophie af Mecklenburg
1573	Tycho Brahe: <i>De nova stella</i>
08.08.1576	Grundstenen lægges til Uraniborg (og Christian IV undfanges)
12.04.1577	Christian IV fødes
05.1577	Venusin indskriver sig i Rostock som Jon Jakobsen Coronensis
1577-1584	Venusins studieår ('the lost years')
1584-1600	Venusin sognepræst i Herfølge og København
27.06.1586	Dronning Sophie sejler alene til Hven
04.04.1588	Frederik II dør på Antvorskov Slot
20.03.1590	Kong Jakob VI af Skotland besøger Tycho Brahe på Hven
1591	Anders Sørensen Vedel: <i>Hundredvisebogen</i>
14.05.1595	Venusin kalder sig Venusinus efter censur
30.08.1596	Christian IV kronet
02.06.1597	Tycho Brahe forlader Danmark
17.02.1600	Giordano Bruno henrettes i Rom
08.06.1600	Fysikprofessor Anders Krag dør i København
16.07.1600	Venusin udnævnes til Krags efterfølger
24.10.1601	Tycho Brahe dør i Prag
13.07.1602	Venusin forherliger Kopernikus i et offentligt foredrag
30.03.1603	Venusin: <i>Den Hvenske Krønike</i>
30.01.1608	Venusin forsvinder fra Jordens overflade

Hamlet

Sted:	Umiddelbart Helsingør	Underforstået Hven
Tidspunkt:	Fjern fortid	1588-1601
Hamlet:	Dansk prins	Christian IV før Tycho Brahes død
Fortinbras:	Norsk prins	Christian IV efter Tycho Brahes død?
Claudius:	Hamlets farbror	Tycho Brahe
Genfærdet:	Hamlets far	Frederik II
Gertrude:	Hamlets mor	Enkedronning Sophie
Marcellus:	Hamlets ven	Venusin før censur og navneskift
Horatio:	Hamlets rådgiver	Venusin efter censur og navneskift
Rosencrantz:	Claudius' ven	Holger Rosenkrantz
Francisco:	Claudius' vagt	Frans Tengnagel
Polakken:	Claudius' fjende	Kopernikus

Musefælden

Sted:	Umiddelbart Wien	Underforstået Prag
Tidspunkt:	1500-tallet	Oktober 1601
Gonzago:	Hamlets far	Claudius
Baptista:	Gertrude	Gertrude
Lucianus:	Claudius	Hamlet